

OM BOSTYRERS PLIKTER OVERFOR KREDITTILSYNET VEDRØRENDE KONKURSSKYLDNERS REVISOR

1. INNLEDNING

Konkursloven (KKL)¹ inneholder blant annet bestemmelser om at bostyrer i konkursbo har plikt til å gi opplysninger til Kredittilsynet om forhold knyttet til konkursskyldnerens revisor dersom forholdet er av en slik art at det kan gi grunnlag for sanksjoner (tilbakekall av godkjenning som revisor eller tidsbegrenset suspensjon av godkjenningen). Kredittilsynet mottar 10-30 slike opplysninger årlig, men har ingen begrunnet oppfatning om hvorvidt antallet burde vært et annet. Det som imidlertid er observert, er at alvorlighetsgraden i opplysningene er svært forskjellige, varierende fra omfattende beskrivelser av mulig grovt mangelfull revisjon av konkursskyldnerens regnskaper til en nærmest rutinemessig oversendelse av kopier av innberetninger til tingretten, hvor det til dels også forekommer at det ikke er omtalt et eneste negativt forhold ved det revisjonsarbeidet som er utført. Denne variasjonsbredden kan indikere at det blant bostyrere er en viss usikkerhet knyttet til hvilket nivå alvorlighetsgraden i forholdet bør ligge på før det kvalifiserer til oversendelse til Kredittilsynet.

Formålet med denne artikkelen er å presentere noen av de mer sentrale synspunktene Kredittilsynet har i denne forbindelse. Ut fra formålet er det da også nødvendig å gi en viss beskrivelse av Kredittilsynets oppgaver og rolle i saker som gjelder tilsynet med revisorer. Artikkelen er gitt en form og et innhold med en detaljeringsgrad som for mange kan fremstå som for elementær kunnskap. Dette er imidlertid gjort med intensjon om at artikkelen også skal kunne ha nytteverdi for bostyremedlemmer, som ofte ikke besitter den juridiske eller revisjonsfaglige kompetansen som temaet omhandler.

2. AKTUELLE LOVBESTEMMELSER

KKL § 122a lyder:

”Bostyreren skal så tidlig som mulig gi opplysninger til påtalemyndigheten dersom det antas å foreligge forhold som nevnt i § 120 første ledd nr. 5, og til Kredittilsynet dersom det antas å foreligge forhold som nevnt i § 120 første ledd nr. 6. Innberetninger i medhold av §§ 120 til 122 som omhandler slike forhold, sendes også til påtalemyndigheten eller Kredittilsynet.

Så langt regler om taushetsplikt overfor tredjeperson ikke er til hinder for det, plikter bobestyreren på begjæring å bistå påtalemyndigheten og Kredittilsynet med å fremskaffe opplysninger og dokumenter som tilhører boet til bruk i etterforskningen av forhold som nevnt i § 120 nr. 5 og 6. I den utstrekning dette medfører arbeid som faller utenfor boets ordinære bobehandling, har bostyreren krav på særskilt godtgjørelse av det rekvirerende organ.

Annet ledd gjelder tilsvarende for en eventuell borevisor.”

KKL § 120 første ledd pkt. 6 lyder:

¹ Lov av 08.06.1984 nr.58 om gjeldsforhandling og konkurs.

”Dersom ikke tingretten ved oppnevningen av bostyrer eller senere bestemmer annet, skal bostyreren, eller bostyret dersom det er oppnevnt kreditorutvalg, senest tre måneder etter oppnevningen avgi innberetning til tingretten, som bl.a. skal inneholde:

1.

.....

6. opplysning om hvorvidt det antas å foreligge forhold som kan gi grunnlag for sanksjoner fra Kredittilsynet overfor skyldnerens revisor etter revisorloven § 9-1 og 9-2;

7. ...”

Det kan tilføyes at etter KKL § 120 (annet ledd første punktum), skal en eventuell innberetning fra *borevisor* også vedlegges innberetningen fra bostyrer/bostyret.

Revisorloven (LRR)² § 9-1 om tilbakekalling av godkjenning, har slik ordlyd:

”Kredittilsynet skal kalle tilbake godkjenning som registrert eller statsautorisert revisor dersom en revisor ikke lenger fyller kravene i § 3-4 nr. 2 eller 3.

Kredittilsynet skal kalle tilbake godkjenning som revisjonsselskap dersom selskapet ikke lenger fyller kravene i § 3-5.

Kredittilsynet kan kalle tilbake godkjenning som registrert eller statsautorisert revisor eller som revisjonsselskap dersom revisor eller selskapet anses uskikket fordi vedkommende

- 1. har gjort seg skyldig i straffbar handling og dette må antas å svekke den tillit som er nødvendig for yrkesutøvelsen, eller*
- 2. grovt eller gjentatte ganger har overtrådt revisors plikter etter lov eller forskrifter.*

Vedtak etter denne paragraf kan gjelde en tidsbegrenset periode.”

LRR § 9-2 om suspensjon av godkjenning, er formulert slik:

”Dersom en revisor eller et revisjonsselskap er siktet for et forhold som kan medføre tilbakekalling av godkjenning, kan godkjenningen suspenderes inntil straffesaken er avsluttet.”

Det skal nevnes at § 9-2 aldri har vært benyttet av Kredittilsynet, og omtales derfor ikke i denne artikkelen.

3. AVGRENSNING AV TEMAET

På grunn av behovet for å avgrense temaet i denne artikkelen, blir ikke den bistandsplikten bostyrer og borevisor har overfor Kredittilsynet (og eventuelt påtalemyndigheten), og som følger av KKL § 122a annet og tredje ledd, nærmere omtalt. Borevisor har for øvrig ikke noen andre selvstendige plikter overfor Kredittilsynet.

² Lov av 15.01.1999 nr. 2 om revisjon og revisorer.

Som det vil fremgå av det etterfølgende, må Kredittilsynet i revisortilsynssaker i betydelig utstrekning utøve skjønn. Slik skjønnsutøvelse, sammen med den øvrige behandlingen av saken, er i stor grad underlagt så vel de lovfestede som de ulovfestede reglene og prinsippene i forvaltningsretten. Slike regler og prinsipper blir ikke omtalt nærmere i det etterfølgende.

Ettersom ”innberetning” [til tingretten] er benyttet i lovteksten (KKL), benyttes i denne artikkelen ”oversendelse av opplysninger” om de særskilte innberetninger som bostyrer sender til Kredittilsynet.

4. KORT OM KREDITILSYNETS OPPGAVER OG ROLLE I REVISORTILSYNSSAKER

4.1 Kredittilsynets kompetansegrunnlag

Som offentlig myndighetsorgan kan Kredittilsynets oppgaver i forhold til revisjonsbransjen blant annet rubriseres under regulering og kontroll. Kompetansegrunnlaget følger av kredittilsynsloven³ (KTL), hvor det i § 1 første ledd nr. 9 er bestemt at det skal føres tilsyn med ”revisor og revisjonsselskaper som er godkjent etter revisjonsloven”. I § 2 i samme lov er det bestemt at dette tilsynet skal føres av Kredittilsynet, som derved er både et tilsynsorgan og et offentlig forvaltningsorgan i forhold til revisorer og revisjonsselskaper, og deres rammebetingelser.

4.2 Det overordnede formålet med tilsyn

Det overordnede formålet med tilsynsutøvelsen fremgår av KTL § 3 første ledd, som har slik ordlyd:

”Tilsynet skal se til at de institusjoner det har tilsynet med, virker på en hensiktsmessig og betryggende måte i samsvar med lov og bestemmelser gitt i medhold av lov samt med den hensikt som ligger til grunn for institusjonens opprettelse, dens formål og vedtekter.”

Formuleringen ”i samsvar med lov og bestemmelser gitt i medhold av lov” gir da det kompetansegrunnlaget som i tilsynssammenheng er nødvendig for å forvalte blant annet revisorloven og bestemmelser i forskrifter om revisors utøvelse av revisjonsfaget.

4.3 Reaksjoner på pliktbrudd

Ved brudd på plikter, er det vanligvis knyttet *sanksjoner*. I LRR kap. 9 gis således Kredittilsynet en direkte hjemmel til å tilbakekalle godkjenningen som revisor eller revisjonsselskap. Dersom revisor eller et revisjonsselskap er siktet for et forhold som kan medføre tilbakekalling av godkjenning, kan Kredittilsynet suspendere godkjenningen inntil straffesaken er avsluttet.

³ Lov av 07.12.1956 nr. 1 om tilsynet for kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper og verdipapirhandel m.v.

For fullstendighetens skyld kan dessuten nevnes:

I KTL § 4 første ledd punkt 7, gis Kredittilsynet dessuten anledning til å gi en mer sanksjonspreget reaksjon i form av pålegg⁴. Denne hjemmelen er særlig benyttet i noen få tilfeller der revisjonsselskap/revisor er blitt pålagt av Kredittilsynet å fratrukke som revisor hos navngitt revisjonsklient. Pålegg om endring av praksis kan dessuten forekomme.

Tilsynsrollen Kredittilsynet er tildelt i kredittilsynsloven innebærer imidlertid også en anledning til å gi uttrykk for syn og oppfatninger i form av merknader, i de tilfeller der revisors pliktbrudd ikke anses som så alvorlige at det gir grunnlag for sanksjon. Slike merknader er ikke enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og kan ikke påklages. Slike merknader blir heller ikke registrert på revisors "rulleblad" i det offentlige Revisorregisteret.

Lovgivningens begrep *revisor* er ikke alltid entydig, og kan gjelde både den fysiske personen "godkjent revisor" (statsautorisert eller registrert revisor) og "godkjent revisjonsselskap". LRR § 2-2 annet ledd bestemmer at lovpliktig revisjon kan utføres av et av Kredittilsynet godkjent revisjonsselskap, men vilkåret for det er at revisjonsselskapet for hvert oppdrag oppnevner en ansvarlig revisor, som også skal være godkjent av Kredittilsynet. Sanksjoner, merknader og pålegg kan derfor rettes både mot revisjonsselskapet og mot den oppnevnte ansvarlige revisor.

4.4 Viktigheten for Kredittilsynet av å motta opplysninger om revisorforhold

Kredittilsynets kompetansegrunnlag (jf. pkt. 4.1) etter KTL til å utøve tilsyn med revisorer (og revisjonsselskaper), er begrenset til tilsynsobjektets forhold, herunder til den dokumentasjon for revisjonens utførelse (arbeidspapirer) som kreves etter LRR § 5-3. Etter § 5-3 er det mest sentrale kravet at dokumentasjonen skal vise "*hvordan revisjonen er gjennomført samt resultatet av revisjonen på en måte som er tilstrekkelig til å kunne underbygge og etterprøve revisors konklusjoner*".

Ved tilsyn vil det nødvendigvis være slik at det er ikke enhver brist i revisjonsutførelsen som lar seg avdekke ved gjennomgang av arbeidspapirene. Dersom revisor har oversett, ignorert eller revidert mangelfullt ulovlige eller kritikkverdige forhold hos revisjonspliktige, vil det ikke alltid kunne utledes av revisors dokumentasjon. I dette perspektivet er mottak av opplysninger fra tredjepersoner (bostyrere, likningsmyndigheter eller andre) om svikt i den utførte revisjonen, vanligvis basert på omfattende gjennomgang av revisjonspliktiges regnskaper og økonomiske eller selskapsrettslige forhold, svært viktige elementer for Kredittilsynets tilsynsutøvelse. I denne forbindelse kan det spesielt fremheves verdien av *borevisors rapporter*, som i gitte tilfeller også skal oversendes til Kredittilsynet (Jfr. KKL § 120). Det er ikke i så rent få tilfeller at Kredittilsynet har erfart at opplysninger fra tredjepersoner beskriver en helt annen virkelighet enn den virkelighet som lar seg lese av revisors egen dokumentasjon.

⁴ I Ot prp nr 75 (1997-98) Om lov om revisjon og revisorer (revisorloven) uttaler departementet side 113 annen spalte: "*Departementet viser til at Finansdepartementet (delegert til Kredittilsynet) allerede har en viss adgang til å ilegge dagbøter dersom Kredittilsynets pålegg ikke etterkommes, jf. kredittilsynsloven § 10 annet ledd. Denne sanksjonsformen vil kunne gjøres gjeldende overfor revisorer, for eksempel dersom et pålegg om opplysningsplikt etter kredittilsynsloven § 3 ikke etterkommes*".

5. KORTE OG SUMMARISKE KOMMENTARER TIL ENKELTE FORMULERINGER I DE AKTUELLE LOVTEKSTENE

Tilbakekall av godkjenning som revisor er ikke en straff. Derimot er det en *administrativ reaksjon* som følge av en yrkesadferd eller andre forhold som gjør at revisor, ut fra en totalvurdering, ikke anses som skikket til fortsatt å ha godkjenning som revisor. I dette perspektivet er vurderingen fremtidsrettet.

5.1 KKL § 122a første ledd første punktum:

Etter KKL § 122a første ledd siste punktum, skal innberetninger til tingretten (sammen med borevisors innberetning, jf. KKL § 120 annet ledd første punktum) som gjelder forhold som kan medføre sanksjon mot konkursskyldnerens revisor (fysisk person og/eller revisjonsselskap), *også* sendes til Kredittilsynet.

”så tidlig som mulig”

”Så tidlig som mulig” er et upresist begrep. Den underliggende begrunnelsen for bestemmelsen antas å være at tilsynsmyndigheten skal kunne komme i gang med sine undersøkelser rimelig raskt. I dette perspektivet vil det ikke være urimelig at Kredittilsynet forventer at opplysninger fra bostyrer blir gitt så snart bostyret har kunnskap om slike forhold, under forutsetning av at det fra bostyrets side ”*antas å foreligge forhold*” som vil kunne lede til sterke reaksjoner mot revisor fra Kredittilsynets side. Bostyrer har uansett anledning til å gi tilleggsopplysninger på et senere tidspunkt.

”gi opplysninger”

Lovteksten synes å innebære at lovgiver har ment at plikten til å gi opplysninger til Kredittilsynet fortrinnsvis skal skje i eget dokument, uavhengig av innberetninger til tingretten.

Hva som er relevante opplysninger vil bli nærmere utdypet i det senere pkt. 6.

5.2 LRR § 9-1 første og annet ledd:

Gjelder opplysningene manglende oppfyllelse av enkelte formalbestemmelser i revisorloven, pålegger revisorloven § 9-1 første og annet ledd Kredittilsynet en handleplikt. I slike tilfeller krever loven at godkjenningen skal kalles tilbake, dersom vilkårene⁵ er oppfylt. Revisor varsles imidlertid først og får anledning til kontradiksjon før endelig vedtak fattes. Revisor vil også ha anledning til å påklage vedtaket.

Det skal bemerkes at dersom revisor ikke har oppfylt etterutdanningskravet i LRR § 3-7 første ledd pkt. 1, gir det ikke grunnlag for tilbakekall av godkjenningen (jf. LRR § 9-1 første

⁵ Etter revisorloven § 9-1 skal godkjenningen som revisor tilbakekalles dersom kravene i lovens § 3-4 nr. 2 eller 3 (manglende økonomisk vederheftighet eller ikke lenger er myndig) og som revisjonsselskap tilbakekalles dersom kravene i lovens § 3-5 (styresammensetning, stemmerett, eierskap til kapitalen, krav i selskapsavtale eller vedtekter til gyldige vedtak i selskapsmøte/generalforsamling, økonomisk vederheftighet og kontorsted) ikke lenger er oppfylt.

ledd). Revisor mister imidlertid retten til å revidere årsregnskap for revisjonspliktig virksomhet (LRR § 3-7 første ledd) og kan heller ikke bekrefte opplysninger overfor offentlige myndigheter (LRR § 1-1 tredje ledd). Dersom revisor ikke har oppfylt etterutdanningskravet, men likevel har utført revisjonsarbeid for revisjonspliktig klient, er det utøvelse av lovstridig virksomhet som klart er innberetningsverdig. Sanksjon mot revisor (eventuelt anmeldelse) er i slike tilfeller et påregnelig utfall.

Tilsvarende gjelder (LRR § 3-7 første ledd) hvor revisor ikke har fast kontorsted i Norge, ikke er bosatt i EØS-stat, og/eller ikke har den lovpålagte sikkerhetsstillelse for dekning av mulig erstatningsansvar etter LRR kap. 8.

I henhold til LRR 3-7 annet og tredje ledd har Kredittilsynet en dispensasjonsadgang når det gjelder bosted og kontorsted.

5.3 LRR § 9-1 tredje ledd:

I tilfeller der det er avdekket alvorlige forhold som er i strid med revisorloven og god revisjonsskikk⁶, må Kredittilsynet vurdere og ta standpunkt til sakens alvorlighetsgrad. Særlig må det vurderes om saken tilsier tilbakekall av godkjenning som revisor etter LRR § 9-1 tredje ledd.

Det ligger betydelige tolkningselementer i lovteksten i § 9-1 tredje ledd, eksempelvis i begrepene ”uskikket”, ”skyldig i straffbar handling”, ”antas å svekke den tillit som er nødvendig for yrkesutøvelsen” og/eller om pliktovrettelser er ”grovt eller gjentatte ganger”. Hvorvidt det faktisk foreligger pliktovrettelser etter lov eller forskrifter, vil også kunne være et lovtolkningstema, først og fremst ut fra enkeltbestemmelser i revisorloven, herunder den rettslige standarden ”god revisjonsskikk”, men også etter annen lov eller forskrift.

Dersom Kredittilsynets foreløpige vurdering er at lovens betingelser er oppfylt, og revisor anses uskikket, er det ingen automatikk i at tilbakekall av godkjenning skal finne sted, idet LRR § 9-1 tredje ledd er en fakultativ bestemmelse (”kan”-bestemmelse) som innledes med at ”Kredittilsynet kan kalle tilbake godkjenning...”. Loven gir med andre ord Kredittilsynet en anledning, men ikke en plikt, til å tilbakekalle godkjenningen som revisor under dette vilkåret.

Tilbakekall av godkjenning som revisor er en sterkt inngripende og alvorlig reaksjon, som stiller store krav til Kredittilsynets vurdering, både av regelverksbruddet og om adgangen til å tilbakekalle godkjenningen skal benyttes. Overordnet i denne vurderingen vil være hensikten med revisorinstituttet: Hva er hensikten med den ”revisjonsordningen” vi har i Norge og hvem tar loven sikte på å beskytte? For selve rettsanvendelsen må gjeldende rett klarlegges, med de alminnelige tolkningsfaktorer som utgangspunkt. Dertil må forvaltningsmessige forhold som likebehandling og konsekvens (ikke vilkårlig, sterkt urimelig og/eller uforholdsmessig tyngende) iakttas. Det må også tas i betraktning, selv om forholdet kvalifiserer til tilbakekall av godkjenning, om det foreligger formildende omstendigheter i saken. For Kredittilsynet dreier det seg med andre ord om å finne en balansert og fornuftig vektning av de ulike faktorene frem til en forsvarlig konklusjon.

⁶ Den rettslige standarden ”god revisjonsskikk” blir nærmere omtalt senere under pkt. 6

De to vurderingsalternativene som beskrives i det etterfølgende fremstår som alternative vilkår.

5.3.1 Vurderingsalternativ 1:

”...har gjort seg skyldig i straffbar handling”

Fra forarbeidene til revisorloven⁷ siteres følgende om dette alternativet:

”I samsvar med gjeldende rett mener departementet at ikke alle straffbare handlinger bør kunne medføre tilbakekall av godkjenningen. For at slike handlinger skal medføre at revisor anses uskikket som revisor, antar departementet i likhet med utvalget at den aktuelle handling må være egnet til å svekke den tillit som er nødvendig for yrkesutøvelsen. Det vil ikke være mulig å gi noen uttømmende oversikt over hvilke straffbare handlinger som vil kunne være relevant i denne sammenheng. Eksempelvis vil overtredelse av straffelovens bestemmelser om vinningsforbrytelser, overtredelse av skatte- og avgiftslovgivningen o.l. normalt måtte anses å svekke revisors tillit på samme måte som slike forhold vil være relevant ved vurderingen av om vandelskravet er oppfylt ved søknad om godkjenning som revisor. Også straffbar overtredelse av revisorloven vil falle inn under dette alternativet.”

og videre

”Kredittilsynet må kunne legge til grunn at revisor har gjort seg skyldig i en straffbar handling dersom det foreligger en rettskraftig dom i saken. Det samme må etter departementets vurdering gjelde dersom revisor har vedtatt et forelegg, eller det foreligger en endelig påtaleunntatelse i saken. Et særskilt spørsmål er imidlertid om det også i andre tilfeller kan legges til grunn at det er begått en straffbar handling. Etter departementets syn bør det generelt utvises forsiktighet på dette punkt, idet det ofte vil være tale om en vurdering av straffbare forhold som faller utenfor Kredittilsynets forvaltningsområde. Departementet antar imidlertid at vilkåret om straffbar handling bør anses oppfylt dersom revisor har erkjent forholdet på annen måte enn ved forelegg, eller en annen offentlig myndighet har vurdert saken og lagt til grunn at straffebud er overtrådt, selv om straffesak ikke er reist. Eksempelvis bør skattemyndighetenes avgjørelse i sak om tilleggsskatt kunne legges til grunn for Kredittilsynets vurdering av tilbakekallsspørsmålet. I slike tilfeller hvor den forvaltningsmessige klageadgangen ikke er uttømt, må imidlertid Kredittilsynet på selvstendig grunnlag vurdere om det foreligger tilstrekkelig bevis for å kunne legge til grunn at en straffbar handling har funnet sted.”

”...dette må antas å svekke den tillit som er nødvendig for yrkesutøvelsen”

Ovennevnte er et tilleggsvilkår. Det er ikke tilstrekkelig for tilbakekall av godkjenning å konstatere at revisor har gjort seg skyldig i en straffbar handling. Den straffbare handlingen må være av en slik art og ha en slik karakter (alvorlighetsgrad) at den svekker den tillit revisor er avhengig av for yrkesutøvelsen. Dette er åpenbart et skjønnsstema, hvor Kredittilsynets saksbehandling må skje etter de alminnelige forvaltningsmessige regler og prinsipper.

5.3.2 Vurderingsalternativ 2:

”...har overtrådt revisors plikter etter lov eller forskrifter”

Revisors plikter etter lov og forskrift er omfattende og alternativet omfatter pliktene som følger av revisorloven med forskrifter, herunder plikten til å følge god revisjonsskikk i sitt revisjonsarbeid, samt plikter som måtte følge av særlovgivning. Den rettslige standarden

⁷ Ot prp nr 75 (1997-98) side 111 annen spalte og side 112 første spalte

”god revisjonsskikk” er nærmere utdypet og presisert gjennom omfattende revisjonsstandarder som er publisert av Den norske Revisorforening (DnR).

I forarbeidene⁸ til revisorloven uttaler departementet:

”Departementet slutter seg til at revisorer som ikke oppfyller sine profesjonelle plikter bør kunne miste godkjenningen som revisor.”

og videre

”Departementet antar i likhet med utvalget at ikke enhver overtredelse av revisors plikter bør kunne åpne for tilbakekall av godkjenningen.”

og

”Departementet mener videre at revisors forsett eller uaktsomhet med hensyn til overtredelsen ikke i seg selv bør være avgjørende ved vurderingen av om godkjenningen skal kalles tilbake. En overtredelse av en mindre betydningsfull bestemmelse i revisorlovgivningen kan for eksempel være begått forsettlig, men bør ikke nødvendigvis kvalifisere til tilbakekall av godkjenningen.”

Vurderingsperspektivet ”grovt”

I forarbeidene til revisorloven⁹ uttaler departementet om dette:

”Det må kreves en kvalifisert overtredelse av revisors plikter for at overtredelsen skal anses som grov. Det må foretas en konkret vurdering hvor bl.a. arten og betydningen av den overtrådte plikt og revisors subjektive forhold må spille inn. Departementet legger for øvrig til grunn at momenter som etter gjeldende rett er relevante ved skillet mellom simpel og grov uaktsomhet, vil kunne være relevante momenter ved vurderingen av overtredelsens grovhet.”

Vurderingsperspektivet ”gjentatte ganger”

I forarbeidene til revisorloven¹⁰ uttales det at:

”Utvalget foreslår at også simpel uaktsomhet fra revisors side skal kunne kvalifisere til tilbakekall av godkjenningen. Forutsetningen er at det foreligger ”særlig skjerpene omstendigheter”. Det fremgår av utvalgets merknader at en særlig tenker på gjentakelsestilfellene. Departementet er enig i at gjentatte overtredelser av revisors plikter etter omstendighetene bør kunne medføre tilbakekall, selv om den enkelte overtredelse ikke kan karakteriseres som grov. Det bør etter departementets syn ikke være avgjørende om revisor tidligere er gjort oppmerksom på overtredelsen, for eksempel i form av merknad fra Kredittilsynet. [...] På bakgrunn av departementets forslag antas alternativet ”særlige skjerpene omstendigheter” å være overflødig.”

Hvordan skal bostyrer/-styret forholde seg til ”gjentatte ganger”-problematikken?

KKL §§ 122/120 pålegger bostyrer en plikt til å gi opplysninger til Kredittilsynet om forhold ved revisjonen hos konkursdebitor som kan medføre sanksjon mot revisor. Plikten knytter

⁸ Ot prp nr 75 (1997-98) Om lov om revisjon og revisorer, side 112

⁹ Ot prp nr 75 (1997-98) Om lov om revisjon og revisorer, side 112

¹⁰ Ot prp nr 75 (1997-98) Om lov om revisjon og revisorer, side 112/113

seg således til de mest alvorlige tilfellene av brist i revisjonsutførelsen. Problemstillingen er imidlertid ikke enkel, idet revisors pliktovertredelse ”*gjentatte ganger*” (LRR § 9-1 tredje ledd pkt. 2) som nevnt foran også kan lede til sanksjon. Selv en mindre alvorlig pliktovertredelse kan således, sammen med Kredittilsynets kunnskap om andre pliktovertredelser hos samme revisor, i sum kunne lede til sanksjon mot vedkommende revisor. Bostyrer har vanligvis ikke den fulle oversikt over revisors forhold og situasjon for øvrig, og det er Kredittilsynet som er tillagt myndighet til å avgjøre reaksjonens form og styrke. Dette tilsier at terskelen for hva bostyrer bør gi Kredittilsynet opplysninger om, med fordel kan ligge noe lavere enn de tilfeller der det ene saksforholdet alene ville kunne kvalifisere til sanksjon. Det overordnede formålet med denne opplysningsplikten er å bidra til å identifisere revisorer som vil kunne vurderes som uskikket til fortsatt å utøve revisjonsyrket. På den annen side har Kredittilsynet ikke noen interesse i å motta opplysninger om bagatellmessige overtredelser av revisorloven.

5.3.3 Vurdering av om revisor/revisjonsselskapet kan anses som ”uskikket”

For begge vurderingsalternativene nevnt i pkt. 5.3.2 gjelder det at for tilbakekall av godkjenningen må revisor anses uskikket til fortsatt å kunne revidere årsregnskaper for revisjonspliktig virksomhet.

Så vel i forarbeidene til revisorloven som i litteratur foreligger det lite veiledning om hvilke kriterier som skal legges til grunn for bedømmelsen av om revisor anses som uskikket. Et kriterium som det kan være naturlig å ta utgangspunkt i, er om revisor fortsatt oppfyller forutsetningene for og hensikten med den overordnede begrunnelsen for revisjonspliktordningen, nemlig at revisors attestasjon (eks. ved avgivelse av revisjonsberetning) skal tilføre det attesterte materialet (eks. et årsregnskap) et grunnlag for ”mertillit”. Også uskikkethetsvurderingen er et skjønnsstema, hvor tilsynsorganets skjønnsutøvelse må følge de alminnelige regler og prinsipper for forsvarlig og god forvaltningsutøvelse.

6. HVA BØR OPPLYSNINGER TIL KREDITILSYNET OMFATTE?

Foran – under pkt. 4 – er det gitt en kort beskrivelse av Kredittilsynets oppgaver og rolle i ”revisortilsynssaker”. Formålet med beskrivelsen, sammen med lovkommentarene i pkt. 5, er å vise nødvendigheten av og betydningen av et presist faktaunderlag som grunnlag for Kredittilsynets (skjønnsmessige) vurderinger og konklusjoner. Med henvisning til at Kredittilsynet ikke nødvendigvis har tilgang til revisjonspliktiges regnskaps- og annen dokumentasjon, vil et høyt presisjonsnivå på slike opplysninger kunne være avgjørende. Det er derfor grunn til spesielt å fremheve betydningen av at det i tillegg til opplysninger i oversendelsesbrevet fra bobestyrer, vedlegges ”bevis” som underbygger antagelsene om grove mangler ved revisjonsarbeidet. Kredittilsynet er imidlertid klar over at de fleste bostyrer normalt har begrensede økonomiske ressurser til rådighet til arbeidet med boet, og at også omfanget og kvaliteten på de opplysninger som sendes Kredittilsynet kan bli preget av det.

Som nevnt har Kredittilsynet ikke lovhjemlet tilgang til revisjonspliktiges regnskaps- og annen dokumentasjon. På den annen side vil ikke bostyret (eller borevisor) ha tilgang til dokumentasjonen (arbeidspapirene) for den utførte revisjonen som konkursskyldnerens

revisor har. Den bistandsplikt uhindret av eventuell taushetsplikt konkursskyldnerens regnskapsfører og revisor har etter KKL § 101 fjerde ledd (jf. KKL § 18a fjerde punktum), omfatter etter lovteksten ”opplysninger om skyldnerens regnskaps- og forretningsførsel”, og strekker seg neppe så langt som til plikt til å utlevere egne arbeidspapirer (som er revisors/regnskapsførers eiendom). Det er liten grunn til å anta atplikten overfor bostyret/borevisor strekker seg lengre enn overfor revisjonspliktige selv forut for konkursåpning.

Revisor kan imidlertid finne det hensiktsmessig å fremlegge egne arbeidspapirer som et ledd i å gi opplysninger om skyldnerens regnskaps- og forretningsførsel, hvilket nok også kan forekomme som ledd i revisors kommunikasjon med bostyre/borevisor i spørsmål knyttet til eventuell oversendelse av opplysninger om revisors forhold til Kredittilsynet.

Likevel er det grunn til å tro at opplysninger om revisorforhold som gis til Kredittilsynet, vil bygge på kunnskap som i det alt vesentlige er fremkommet ved gjennomgang av konkursskyldnerens forhold, og som gir grunnlag for en antagelse om mulig manglende eller grovt mangelfullt revisjonsarbeid.

Prinsipielt vil revisorforhold, som vil kunne lede til sanksjon eller annen reaksjon mot revisor fra Kredittilsynets side, kunne inndeles i fire grupper:

1. Overtredelse av formalkrav i revisorlovens kap. 3
2. Overtredelse av uavhengighets- og/eller objektivitetsbestemmelser i revisorloven kap. 4.
3. Overtredelse av revisors oppgaver ved revisjon av årsregnskap m.v. i revisorloven kap. 5
4. Andre forhold som vil kunne medføre en reaksjon fra Kredittilsynet

Disse punktene blir nærmere utdypet - men på langt nær uttømmende - i det etterfølgende.

Svakheten ved en slik punktvis opplisting av ”typetilfeller” er at det er relativt sjelden at ett av punktene alene vil kvalifisere til sanksjon. Erfaring viser at sanksjonstilfellene vanligvis består av en rekke pliktbrudd fra revisors side som omfatter flere revisjonsklienter eller har skjedd hos samme revisjonsklient over flere år. De hyppigst forekommende unntakene knytter seg til grove overtredelser av uavhengighetsbestemmelsene i revisorloven kap. 4.

6.1 Overtredelse av formalkrav i revisorlovens kap. 3

Erfaringer over flere år med boinnberetninger viser at det synes heller sjelden at bostyret/borevisor kommer over forhold som avdekker formalmangler hos konkursdebitors revisor.

Eksempler på brudd på formelle krav kan være:

- Mangel på hederlig vandel (straffet) – jf. LRR § 3-4
- Manglende etterutdanning – jf. LRR § 3-7
- Manglende sikkerhetsstillelse – jf. LRR § 3-7
- Ikke fast kontorsted i Norge – jf. § 3-7 (og § 3-5 revisjonsselskaper)
- Ikke bosatt i EØS-stat – jf. § 3-7
- Revisjonsselskaper: Mangler ved styresammensetning, eierforhold, selskapsavtale eller vedtekter – jf. LRR § 3-5

- Revisor/revisjonsselskaper: Ikke i stand til å oppfylle sine forpliktelser etter hvert som de forfaller – jf. LRR §§ 3-4 og 3-5. Typiske særtrekk kan være:
 - Store skatte-/avgiftsrestanser
 - Betaler ikke kreditorer ved forfall

6.2 Overtredelse av uavhengighets- og/eller objektivitetsbestemmelser i revisorloven kap. 4.

Tillit er en grunnleggende forutsetning for at revisor skal kunne oppfylle den overordnede målsettingen med selve revisjonsordningen. For å kunne ha tillit er det nødvendig at revisor er uavhengig og objektiv i forhold til den revisjonspliktige. Av denne grunn er etterlevelse av uavhengighets- og/eller objektivitetsbestemmelsene i LRR kap. 4 av helt avgjørende betydning for revisorer.

LRR § 4-1 første ledd er hovedbestemmelsen om uavhengighet, og har følgende ordlyd:

”Har en revisor eller en revisors nærstående (jf. fjerde ledd) en slik tilknytning til den revisjonspliktige eller dennes ansatte eller tillitsvalgte at denne kan svekke revisors uavhengighet eller objektivitet, kan vedkommende ikke revidere den revisjonspliktiges årsregnskap. Det samme gjelder dersom det foreligger andre særlige forhold som er egnet til å svekke tilliten til revisor.”

Den øvrige delen av LRR § 4-1, og flere av de øvrige bestemmelsene i kap. 4, beskriver nærmere konkrete forhold som anses å overtre grensen for uavhengighet.

De spesielle bestemmelsene i LRR § 4-5 første og annet ledd, som knytter seg til grensen for akseptabel rådgivning og tjenesteyting til en revisjonsklient, er imidlertid vanskelig å konkretisere. I 2003 utarbeidet Kredittilsynet et rundskriv¹¹, blant annet basert på forarbeidene til revisorloven, som nærmere utdyper hva Kredittilsynet mener er uakseptabel rådgivning. Rundskrivet gir dertil også eksempler på rådgivningstjenester som revisor kan utføre. Veiledningen om hvor grensene for uakseptabel rådgivning og annen tjenesteyting fra revisor til revisjonsklient går, er oppsummert i følgende fem punkter:

1. Revisor må ikke sette seg i en situasjon hvor han i ettertid må revidere seg selv/egget arbeid.
2. Revisor kan ikke ivareta funksjoner som i realiteten er en del av selskapets strategiarbeid, forretningsmessige disposisjoner, drift, ledelse kontroll og internrevisjon.
3. Revisor kan ikke over tid erstatte manglende kapasitet og kompetanse i selskapet.
4. Revisor kan ikke ta beslutninger for klienten, herunder delta i eller påvirke beslutningsprosessen eller levere vesentlige premisser for foretakets sentrale beslutninger, eller opptre som fullmektig.
5. Revisor kan ikke sette seg i en situasjon hvor hans uavhengighet og objektivitet ikke fremstår som troverdig.

Ved forskriftsendring¹² (ikrafttreden 1. oktober 2005 når det gjelder rådgivning og andre tjenester) har departementet gjort en nærmere presisering av grensene for ”akseptabel” rådgivning og tjenesteyting fra revisor til revisjonsklient. Forskriftsendringen sammenfaller i stor grad med innholdet i Kredittilsynets rundskriv.

¹¹ Rundskriv 23/2003 Revisorer nr. 2: ”Rådgivningsvirksomhet til revisjonsklienter”. Rundskrivet finnes i sin helhet på Kredittilsynets hjemmeside, www.kredittilsynet.no

¹² Forskrift om endring av forskrift 25. juni 1999 nr. 712 om revisjon og revisorer, fastsatt av Finansdepartementet 26. august 2005 med hjemmel i lov av 15. januar 1999 nr. 2 om revisjon og revisorer §§ 3-7 og 4-5.

Den norske Revisorforening (DnR) har videre fastsatt etiske regler om uavhengighet for sine medlemmer, noe som viser hvor stor vekt også bransjen selv legger på uavhengighetsproblematikken. De senere års større regnskapsskandaler har dessuten ført til at så vel de vestlige lands myndigheter som revisjonsbransjen selv, har viet temaet revisors uavhengighet betydelig oppmerksomhet.

I det følgende gis noen eksempler på forhold som innebærer brudd på uavhengighetsbestemmelsene i revisorloven kap.4:

- ❑ Revisors (og revisors nærstående) slektskapsforhold til revisjonsklient – jf. LRR § 4-1 første ledd, jf. også LRR § 4-2
- ❑ Samarbeids-, underordnings- eller avhengighetsforhold til revisjonsklient m.v. – jf. LRR § 4-1 annet ledd. Verv i styrende organer/daglig leder hos revisjonsklient – jf. LRR § 4-1 annet ledd
- ❑ Eierandel i revisjonsklient – jf. LRR § 4-1 annet ledd, jf. også LRR § 4-2
- ❑ Fordring eller gjeld hos revisjonsklient (unntak: honorar for to siste år) – jf. LRR § 4-1 annet ledd
- ❑ Regnskapsføring/utarbeidelse av årsberetning for revisjonsklient (unntak: teknisk utarbeidelse av årsoppgjør) – jf. § 4-1 annet ledd
- ❑ Vurderingsanbefaling til revisjonsklient vedrørende poster i årsregnskap/offentlige oppgaver– jf. LRR § 4-1 annet ledd
- ❑ Bruk av revisjonsmedarbeidere som ikke er uavhengige av revisjonsklient – jf. LRR § 4-3
- ❑ Deltakelse i/funksjon i annen virksomhet som kan medføre interessekonflikt med revisjonsklient eller er tillitssvekkende i sin alminnelighet – jf. LRR § 4-4
- ❑ Levering av rådgivning og andre tjenester til revisjonsklient, og som kan være egnet til å påvirke eller reise tvil om revisors uavhengighet og objektivitet – jf. LRR § 4-5 første ledd
- ❑ Tjenesteyting som hører inn under revisjonsklientens egne ledelses- og kontrollopgaver – jf. LRR § 4-5 annet ledd
- ❑ Fullmektigoppdrag for revisjonsklient (unntak: bistand i skattesaker) – jf. LRR § 4-5 tredje ledd
- ❑ Samlede honorarer fra en kilde som er egnet til å påvirke eller reise tvil om revisors uavhengighet og objektivitet – jf. LRR § 4-6
- ❑ Samarbeid(savtaler) med/eierandeler i virksomhet som driver rådgivning eller andre tjenesteytelser til revisjonsklient – jf. LRR § 4-7
- ❑ Andre forhold (til klienten eller dennes ansatte, rådgivning, tjenesteyting) som kan svekke revisors uavhengighet og objektivitet, eller er egnet til å svekke tilliten til revisor – jf. LRR § 4-1 første ledd

6.3 Brudd på revisors plikter/oppgaver ved revisjon av årsregnskap m.v. i revisorloven kap. 5

Faneparagrafen for revisors plikter er LRR § 5-2 første og annet ledd, som lyder slik:

(1) ”Revisor skal utføre revisjonen etter beste skjønn, herunder vurdere risikoen for at det kan foreligge feilinformasjon i årsregnskapet som følge av misligheter og feil. Revisor skal påse at vedkommende har tilstrekkelig grunnlag til å vurdere om det foreligger brudd på lover og forskrifter av vesentlig betydning for årsregnskapet.

(2) Revisor skal utføre sin virksomhet i samsvar med god revisjonsskikk.”

Den rettslige standarden ”god revisjonsskikk” kom inn i norsk lovgivning første gang i den tidligere revisorloven av 14.03.1964 nr. 2, og ble senere gjentatt i revisjonsskikkloven i den tidligere aksjeloven av 1976. I forarbeidene til sistnevnte lov ble det henvist til de normer for revisjon som revisorene som yrkesgruppe har og vil utvikle, og det ble fremhevet at det er ”den oppfatning som til enhver tid er alminnelig blant dyktige og samvittighetsfulle utøvere av revisjonsyrket som vil være avgjørende”. Selv om denne formuleringen ikke er videreført i forarbeidene til senere revisorlovgivning, er det likevel god grunn til å holde fast ved dette utgangspunktet. Dette da det ikke gir noen mening for revisjonsbransjen som helhet om hver enkelt revisors subjektivt beste skjønn (og skjønnsevne) skulle kunne legges til grunn som målestokk. Man trenger med andre ord en mer ”objektiv” målestokk når det skal vurderes om plikten til å utføre revisjonen ”etter beste skjønn” er etterlevet. Utsagnet fra 1976 har derfor fortsatt sin berettigelse.

Innholdet i ”god revisjonsskikk” er i betydelig omfang utdypet av DnR gjennom såkalte revisjonsstandarder (RS-er), som for øvrig er obligatoriske for foreningens medlemmer å følge. Disse RS-ene er å betrakte som bransjestandarder, og er i det alt vesentlige oversettelse av internasjonale revisjonsstandarder, men er, hvor det er ansett nødvendig, tilpasset norske forhold. Det forekommer også tilfeller der enkeltbestemmelser i standarder stiller strengere krav enn revisorloven. I dag foreligger det nærmere 40 slike standarder, og det kommer nye årlig.

I denne sammenheng kan det tilføyes at EU er i ferd med å revidere 8. selskapsrettsdirektiv (blir sannsynligvis vedtatt allerede inneværende år). En av konsekvensene av et nytt selskapsrettsdirektiv er at internasjonale standarder trolig blir obligatoriske for revisjonsarbeid i revisjonspliktig virksomhet. Det innebærer at standardene får forskriftsstatus. Gjennom EØS-avtalen er Norge forpliktet til å ”følge” EU, noe som i praksis innebærer at så vel revisorene selv som tilsynsmyndigheten mister noe av det skjønnsrommet som nå ligger i den rettslige standarden ”god revisjonsskikk”.

De overordnede krav til revisjonsutførelsen fremgår av LRR § 5-1:

(1) ”Revisor skal vurdere om årsregnskapet er utarbeidet og fastsatt i samsvar med lov og forskrifter, og om den revisjonspliktiges ledelse har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger i samsvar med lov og forskrifter. Revisor skal vurdere om opplysninger i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift, og forslag til anvendelse av overskudd eller dekning av tap er i samsvar med lov og forskrifter, og om opplysningene er konsistent med årsregnskapet.

(2) Revisor skal se etter at den revisjonspliktige har ordnet formuesforvaltningen på en betryggende måte og forsvarlig kontroll.

(3) Revisor skal gjennom revisjonen bidra til å forebygge og avdekke misligheter og feil.”

I en artikkel som denne vil det føre for langt å omtale alle de forhold som kan være brudd på pliktene i arbeidsutførelsen som revisor har etter LRR § 5-1 og § 5-2 første og annet ledd samt revisjonsstandardene (god revisjonsskikk), særlig når det gjelder den tekniske utførelsen av revisjonen. Nedenfor listes imidlertid i stikkordsform enkelte forhold som i praksis er ”gjengangere”, og som, med den innsynsmulighet i revisors forhold bostyret/borevisor har, det burde kunne være mulig å identifisere i arbeidet med boet:

Mangler hos den revisjonspliktige, uten at revisor har behandlet manglene på en pliktmessig måte:

- Revisjonspliktige har ikke hatt de autorisasjoner, konsesjoner m.v som virksomheten krever
- Revisjonspliktige har overtrådt plikter og/eller betingelser knyttet til autorisasjoner, konsesjoner m.v. (f.eks. uriktig behandling av klientmidler, brudd på konsesjonsbetingelser som kan føre til tilbakekall av konsesjonen osv., dvs forhold som har betydning for revisors vurdering av ”fortsatt-drift”)
- Revisjonspliktige har oppkrevd merverdiavgift uten å være registrert i avgiftsmantallet
- Revisjonspliktige har benyttet medarbeidere som ikke var registrert i arbeidstakerregisteret
- Vesentlige formelle feil og/eller mangler i revisjonsklientens årsregnskap og noter, uten at dette er påpekt av revisor i revisjonsberetning og/eller nummerert brev.

Erfaring fra eksterne opplysninger Kredittilsynet har mottatt, spesielt fra skatteetaten, viser mange tilfeller hvor såkalte ”ulovlige aksjonærlån” (eller såkalte nærstående transaksjoner med selskapet) er mangelfullt revisjonsmessig behandlet. Det samme kan sies om de vurderinger av ”fortsatt-drift” revisor må foreta (og uttaler seg om i revisjonsberetningen) ved revisjonen av årsregnskapet. Det har også forekommet at revisor har unnlatt å påpeke i nummerert brev til styret, den handleplikt (etter begge aksjelovene § 3-5) styret har ved uforsvarlig lav egenkapital, samt den risiko for styreansvar som unnlatt etterlevelse av handleplikten kan medføre. Så vidt vites er dette tema som ikke er uvanlige i forbindelse med konkursbobehandling.

Mangler ved revisjonsarbeidet:

- Mangler ved revisjonsberetningen (pliktig og/eller materielt innhold, ikke avgitt til riktig tid etc.) – jf. LRR § 5-6
- Det er ikke skrevet nummererte brev (jf. LRR §§ 5-2 fjerde ledd/5-4) vedrørende den revisjonspliktiges forhold når det gjelder
 - mangler ved regnskapsføringen (registrering og dokumentasjon ved regnskapsopplysninger), jf. LRR § 5-1 første ledd
 - feil og mangler ved organiseringen av og kontrollen med formuesforvaltningen (svakheter i den interne kontrollen), jf. LRR § 5-1 annet ledd
 - misligheter og feil som kan medføre feilinformasjon i årsregnskapet
 - forhold som kan føre til ansvar hos ”ledelsen” i klientforetaket (f.eks. knyttet til ulovlige nærstående transaksjoner / til forfordeling av kreditorer forut for konkurs)
 - begrunnelse for revisors manglende underskrift av påbudte bekreftelser overfor offentlige myndigheter
 - begrunnelse for å si fra seg revisjonsoppdraget
- Mulige mangler ved revisjonsutførelsen – Store etterberegninger av skatt/avgift som følge av bokettersyn fra likningsmyndighetene hos revisjonspliktige (eventuelt skjønnsfastsettelse av skatt/avgift) kan indikere en slik situasjon
- Ikke fulgt revisorlovens krav om å fratruke som revisor – jf. LRR § 7-1
- Ikke innhentet avtroppende revisors uttalelse ved revisorskifte – jf. LRR § 7-2
- Brudd på revisors taushetsplikt – jf. LRR § 6-1
- Revisor har ikke oppfylt sin opplysningsplikt (herunder også under gjelds- og konkursbobehandling) – jf. LRR § 6-2.
- Revisor har manglende eller mangelfull dokumentasjon av sitt revisjons- og/eller rådgivningsarbeid for revisjonsklienten – jf. LRR § 5-3.

6.4 Andre forhold som vil kunne medføre en reaksjon fra Kredittilsynet

Dette er en svært sammensatt gruppe forhold. Nedenfor gis kun enkelte eksempler:

Revisors/revisjonsselskapets egne forhold (som nok er av mer perifær natur i forbindelse med innberetning fra konkursbobehandling):

- Unnlatt regnskapsføring for egen næringsvirksomhet
- Mangler ved (ikke à jour, mangelfull bilagsdokumentasjon m.v.) eget regnskap
- Ikke levert/gjentatt forsinket levering av egen selvangivelse (skjønnslikning)
- Ikke levert/gjentatt forsinket levering av skattetrekk og avgiftsoppgaver
- Ikke levert/gjentatt forsinket levering av lønns- og trekkoppgaver
- Ikke forskriftsmessig oppbevaring av skattetrekkmidler
- Betydelige etterberegninger etter ligningsmessig bokettersyn av revisors/revisjonsselskapets eget regnskap, herunder skatte- og avgiftsunndragelser og mulig ileggelse av tilleggsskatt

Flere av overnevnte forhold kan også lede til anmeldelse til politiet.

Revisors/revisjonsselskapets medvirkning til skatte- og avgiftsunndragelser m.v.:

- Revisor har bistått med utarbeidelse av likningsdokumenter med et innhold (eller unnlater å utarbeide pliktige vedlegg) som kan lede til iligning av feil skatt
- Revisor har gitt uriktig (usann) informasjon til likningsmyndighet ved bistand i skattesaker (klagesaker)
- ”Illojal” skatte- og avgiftsrådgivning
- Revisor har feilfakturert grovt uaktsomt eller forsettlig (f.eks. revisors skatte-/arveavgiftsbistand eller annen bistand til aksjonær(er) faktureres revisjonspliktige som revisjon eller rådgivning / ikke fradragsberettiget skattebistand til revisjonsklient er fakturert med en tekst som gjør bistanden fradragsberettiget)

Mangler ved attestasjoner:

- Mangler ved attestasjoner av aksjekapitalinnskudd
- Påviste feil i oppgaver til offentlig myndighet, attestert av revisor

7.0 AVSLUTNING

Revisorloven er i det alt vesentlige prinsippbasert. Det gjelder også revisjonsstandardene, som utdyper innholdet i begrepet ”god revisjonsskikk”. Dette må sies fortsatt å gjelde, selv om det har vært en tendens i de seneste standardene til at de i større grad er regelbaserte. Uansett ligger det i regelverket for revisorer at det er nødvendig med en omfattende skjønnsbruk. Ved bedømmelse av revisors forhold (revisjonsfaglige og annen adferd), krever skjønnsbruken inngående kunnskap om revisjonsfaget i vid forstand. Utenom de tilfeller der en borevisor er involvert, er det ikke gitt at bostyrer/bostyret har så omfattende kunnskap om det regelverk som er styrende for revisjonsvirksomhet at det er enkelt å identifisere de forhold som er innberetningsverdige til Kredittilsynet. Særlig vil det kunne være tilfellet for mangler ved selve bruken av revisjonsstandardene.

Utgangspunktet virker imidlertid rimelig klart: Konkursloven krever at bostyrer så tidlig som mulig skal gi opplysninger til Kredittilsynet om konkursskyldnerens forhold, dersom disse forholdene er av en slik art at de kan gi grunnlag for sanksjoner fra Kredittilsynet etter

revisorloven §§ 9-1 og 9-2. Bostyrer/bestyret, eventuelt i samarbeid med borevisor, vil sannsynligvis relativt enkelt kunne identifisere forhold som har en alvorlighetsgrad som sannsynliggjør at sanksjon fremstår som et nødvendig og forholdsmessig vedtak.

Mer kompleks blir situasjonen dersom antatt sanksjonsgrunn bygger på ”gjentatte-ganger”-overtredelser. Selv om det har forekommet overtredelser av revisors plikter gjentatte ganger hos konkursskyldneren, er det en utfordring å vite når summen av plikt-overtredelser er tilstrekkelig til å kvalifisere til sanksjon. Avgjørelsen hos bostyrer/bestyret av om forholdet gir grunnlag for å gi opplysningene til Kredittilsynet, vil da måtte ha et element av skjønn i seg. Forhåpentligvis vil det som er skrevet foran kunne bidra til å klargjøre hvor grensene går, og derved bidra til å gjøre denne skjønnsutøvelsen enklere.

Kredittilsynet mottar fra ulike kilder relativt mange opplysninger om mulige plikt-overtredelser hos revisorer. Begrensede tilsynsressurser nødvendiggjør en streng prioritering av hvilke opplysninger som utløser etterfølgende kontorbaserte eller stedlige tilsyn. Mottatte opplysninger (innberetninger) med en alvorlighetsgrad som synes å kunne lede til sanksjon, blir prioritert høyt. Likevel vil den forvaltningsmessige prosessen i en sanksjonssak, saksregistrering – faktainnhenting (tilsyn) – rapport (faktabeskrivelse)¹³ – kontradiksjon – varsel om vedtak av sanksjon – kontradiksjon – endelig vedtak, selv i saker der faktum er relativt ukomplisert, nødvendigvis måtte ta en del tid. Andre opplysninger (saker), med en lavere alvorlighetsgrad, kan bli oppsamlet over tid inntil tilsynet eventuelt finner et hensiktsmessig tidspunkt for et kontorbasert eller stedlig tilsyn. På denne bakgrunn kan ikke den som innberetter eller gir opplysninger om mulige plikt-overtredelser hos en revisor, alltid forvente å få opplysning om resultatet av innberetningen i et kort tidsperspektiv. Kredittilsynet etterstreber imidlertid å gi den som innberettet, informasjon om det resultatet innberetningen har ledet til.

Av KKL § 21 tredje ledd er gjeldsnemnda i forbindelse med gjeldsforhandlinger pålagt plikt til å underrette påtalemyndigheten om mulige straffbare forhold utøvd av skyldneren i forbindelse med den økonomiske virksomheten. Imidlertid synes ikke gjeldsnemnda å ha noen plikt til å gi opplysninger til Kredittilsynet om grove eller alvorlige mangler ved revisjonsutførelsen av skyldnerens regnskaper. Kredittilsynet er interessert i å motta slike opplysninger. Hvorvidt mangler ved revisjonsutførelsen er opplysningsverdige, vil i så fall måtte vurderes ut fra de samme kriterier som er beskrevet foran i denne artikkelen.

Avslutningsvis kan det nevnes at Kredittilsynet også har tilsynsansvaret for regnskapsførere som er autoriserte i medhold av lov om autorisasjon av regnskapsførere¹⁴. Av § 1 i regnskapsførerloven følger at ”*Enhver som i næring påtar seg å føre regnskap for andre, skal være autorisert av Kredittilsynet i samsvar med denne lov*”. Etter KKL § 18a (jf. § 101 fjerde ledd) har også ”regnskapsførere” bistandsplikt overfor gjeldsnemnd/bestyre. Det fremgår imidlertid ikke av konkursloven at bostyrer har noen plikt til å gi opplysninger til Kredittilsynet, dersom bestyret/borevisor har avdekket grove mangler fra regnskapsførers side ved føring av konkursskyldnerens regnskap, eventuelt at regnskapsføringen i næring er utført uten at regnskapsfører hadde den nødvendige godkjenning (autorisasjon) fra Kredittilsynet. Dersom grove mangler ved regnskapsførerarbeidet er avdekket og omtalt i innberetning til

¹³ En rapport/faktabeskrivelse uttrykker Kredittilsynets foreløpige forståelse av faktum i saken samt hvilken plikt-overtredelse som foreligger. Revisor, gjennom sin kontradiksjon, vil da kunne tilbakemelde mulig grunnlag for annerledes forståelse av faktum, hvorefter faktum samlet blir vurdert på nytt av Kredittilsynet.

¹⁴ Lov av 18.06.1993 nr. 109 om autorisasjon av regnskapsførere samt Forskrift av 08.02.1999 nr. 196 om autorisasjon av regnskapsførere m.v.

tingretten, vil Kredittilsynet gjerne, ut fra en formålsbetraktning med selve tilsynsordningen, motta en kopi av innberetningen.